

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğrencileri arasında Ekolojik ve Antroposen Farkındalığının Değerlendirilmesi¹

Özet:

25SSP0030004 proje numarasıyla onaylanan ve Ege Üniversitesi Arkeoloji Bölümünden Prof. Dr. Çiler Çilingiroğlu tarafından yürütülen “*Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğrencileri arasında Ekolojik ve Antroposen Farkındalığının Değerlendirilmesi*” isimli bir sosyal sorumluluk projesi gerçekleştirildi. Bu proje Ege Üniversitesi Antroposen Araştırma Grubu ANTROG tarafından Arkeoloji bölümünde istihdam edilen İşkur programı öğrencisinin katılımıyla yapılmıştır. Amacımız, Antroposen, iklim krizi ve biyoçeşitlilik kaybı gibi temalar etrafında Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin ekolojik farkındalık düzeylerini değerlendirmek ve ileriye dönük üniversitemizde ve fakültemizde uygulanabilecek iyileştirme ve geliştirme önerileri sunabilmektir.

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin farklı bölümlerinden toplam 266 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilen çalışma, insan faaliyetlerinin ekosistemler üzerindeki kalıcı etkileri konusunda öğrencilerin önemli bir farkındalığa sahip olduğunu göstermekte ve üniversitelerin bu alandaki rollerinin altını çizmektedir. Öğrenciler, günlük yaşamlarında çevre dostu bireysel tercihleri benimseme konusunda da önemli bir eğilim sergilemektedir.

Ancak, bulgular öğrencilerin "Antroposen" veya "iklim adaleti" gibi spesifik akademik kavramlara olan aşinalıklarında belirgin boşluklar bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bireysel çevre dostu davranışlara olan yüksek eğilime rağmen, kolektif ekolojik eylemlere veya sivil toplum kuruluşlarına katılımlarının düşük olduğu gözlemlenmiştir. Bu durumun bilgi eksikliği, fırsatların görünür olmaması veya aktivizmin politik veya radikal olarak algılanması gibi faktörlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Türkiye genelindeki gençlik anketleriyle yapılan karşılaştırmalar, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin bu konulardaki algılarının ulusal eğilimlerle büyük ölçüde örtüştüğünü, hatta bazı alanlarda daha yüksek bir duyarlılık sergilediklerini göstermektedir. Bu bulgular ışığında rapor, üniversite müfredatına ekolojik konuların daha derinlemesine entegrasyonu, kampüs içi sürdürülebilirlik uygulamalarının güçlendirilmesi ve öğrencilerin kolektif ekoloji ve iklim hareketlerine katılımını teşvik edecek stratejilerin geliştirilmesi gibi alanlarda somut

---

¹ Yazarlar: Barış Onur Örs, Çiler Çilingiroğlu. Proje Ekibi: Şeyma İlgün, Barış Onur Örs, Çiler Çilingiroğlu. Katkıları için ayrıca Hatice Bakanlar Mutlu'ya teşekkür ederiz.

öneriler sunmaktadır. Amaç, öğrencilerin mevcut yüksek farkındalıklarını daha derinlikli bilgi ve daha etkin kolektif eyleme dönüştürmektir.

1.Giriş

Atmosferin insan etkinlikleri ve tüketime dayalı yaşam tarzıyla ısınması, dünyadaki biyoçeşitlilik kaybı, yakın zamanda beklenen megakuraklıklar ve gıda krizleri gibi olgular, yeni neslin iklim değişikliği ve Antroposen farkındalığının yüksek olmasını gerektirmektedir. Bazı bilim insanları, fosil yakıtlara olan bağımlılık, tüketim alışkanlıkları, atık yönetimi konusundaki eksikler ve biyoçeşitlilik kaybıyla ivmelenen bu çağa “Antroposen Çağı” adını vermiştir. Özellikle 1950’lerden sonra hızlanan bu kriz, insan yaşamının her alanını etkilemekte; önümüzdeki 50 yıl içinde sıcaklık rekorları, gıda krizleri ve biyoçeşitliliğin %75’in üzerinde tükenmesiyle kitlesel yokoluşların yaşanacağı çok büyük ve ciddi sonuçları doğuracaktır. Türkiye ve İzmir söz konusu iklim değişikliğinin etkilerini hâlihazırda deneyimleyen ve olumsuz etkilenen bölgeler arasında yer almaktadır.

Bu küresel kriz karşısında, özellikle genç nüfusun farkındalık düzeyleri, tutumları ve davranışları, gelecekteki toplumların iklim değişikliğine uyum ve mücadele kapasitesini belirlemede kilit bir rol oynamaktadır. Türkiye genelinde yapılan araştırmalar, gençler arasında iklim değişikliği konusunda yüksek bir endişe düzeyi olduğunu tutarlı bir şekilde ortaya koymaktadır. Gençlerin büyük bir çoğunluğu, iklim değişikliğinin insan kaynaklı olduğuna inanmakta ve bunu Türkiye'nin karşı karşıya olduğu en önemli tehlikelerden biri olarak görmektedir². Ancak bu yüksek genel farkındalık, her zaman doğru bilgiye veya kolektif eyleme dönüşmemektedir. Yapılan çalışmalar, gençlerin bireysel çabalara yatkın olmalarına rağmen örgütlü ekolojik hareketlere katılımlarının düşük kaldığını göstermektedir.

Bu genel çerçeveden hareketle, mevcut rapor, bu eğilimleri Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi özelinde incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma, fakülte öğrencilerinin iklim değişikliği, ekolojik kriz ve Antroposen Çağı'na ilişkin farkındalıklarını, tutumlarını ve davranışlarını değerlendirmektedir. Bu sayede, mevcut eğitimden kaynaklanan olası eksiklikler, popüler bilgi kanallarının ve sosyal medyanın etkisi ve öğrencilerin iklim eylemine katılım potansiyelleri üzerine çıkarımlar yapılması hedeflenmiştir.

---

² İklim Haber tarafından KONDA'ya yaptırılan araştırma sonuçları öne çıkmaktadır. Bkz. www.iklimhaber.org
“Türkiye’de İklim Değişikliği Ve Çevre Sorunları Algısı Türkiye’de İklim Değişikliği ve Çevre Sorunları Algısı 2020”

2. Yöntem

Araştırmanın hedef kitlesi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde öğrenim gören lisans öğrencileridir. Uygulama, İzmir'in Bornova ilçesindeki Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak “*jotform*” ücretli uygulaması üzerinden “Ekolojik Farkındalık Anketi” başlıklı bir çevrimiçi anket kullanılmıştır³. Anketin hazırlanması, uygulanması, cevapların derlenmesi, istatistiki sonuçların oluşturulması ve raporlanması proje faaliyetlerini oluşturmuştur. Anketin oluşturulmasında Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi lisans öğrencisi, gıda mühendisi ve sürdürülebilir enerji uzmanı Dr. Barış Onur Örs, Almanca Mütercim-Tercümanlık lisans öğrencisi Şeyma İlgün ve proje yürütücüsü, ANTROG lideri Prof. Dr. Çiler Çilingiroğlu birlikte çalıştı. Proje çalışanlarından Şeyma İlgün anketin tasarlanmasında, çevrimiçi ortamda yayınlanmasında, aşağıda görülen QR code'un yaygınlaştırılmasında ve verilerin toplanmasında aktif görev aldı. Verilerin toplanmasında ANTROG üyesi ve Ege Üniversitesi Yabancı Diller YO'ndan Öğr. Gör. Dr. Hatice Bakanlar Mutlu büyük katkı sundu. Raporlama aşamasında Dr. Barış Onur Örs ve Prof. Dr. Çiler Çilingiroğlu görev aldılar.

Lisans öğrencilerine erişimimiz yüz yüze anket toplamak ve öğrencilerin yer aldığı ders *whatsapp* gruplarıyla fakültenin çeşitli panolarına asılan afişler aracılığıyla olmuştur. Genel olarak farklı bölüm öğrencilerine erişmek zor olmuştur. Bunun için farklı bölümlerdeki öğretim üyelerinin destek ve yardımına başvuruldu. Topladığımız veriler ve farklı bölümlerden öğrencilerin değişen nicelikteki katılımları bölüm bazında bilgi üretmeyi engellemektedir.

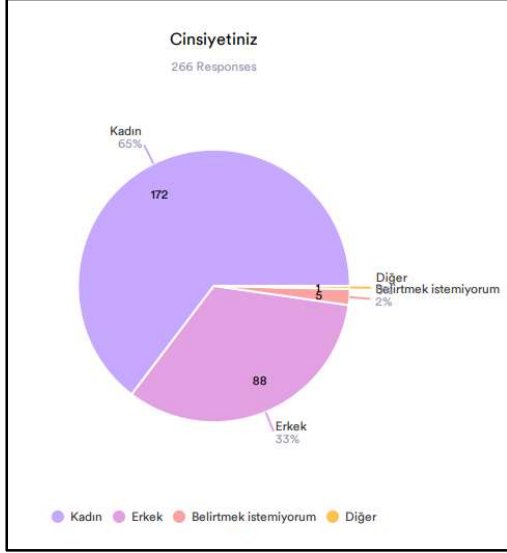
³ <https://www.jotform.com/workspace/>

Sözelimi Sanat Tarihi veya Amerikan Kültürü ve Edebiyatı bölümü için güvenilir sonuçlara varmak mümkün değildir. Yürütücünün kendi bölümü olan arkeoloji bölümü (Klasik Arkeoloji ve Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi) ile İngilizce Mütercim Tercümanlık'ta görevli öğretim üyesi Doç. Dr. A. Selin Erkul Yağcı sayesinde bu bölüm öğrencilerine güçlü erişim sağlandığı görülmektedir.

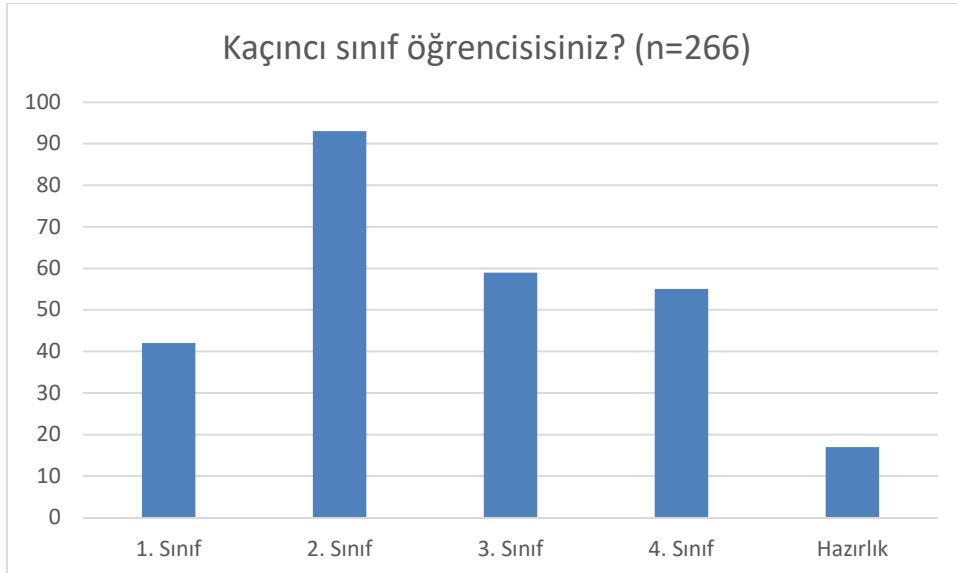
Bu hususta bize yardımcı olan Edebiyat Fakültesi öğretim üyelerimize içten teşekkürlerimizi ve minnetlerimizi sunmak isteriz:

Bölüm	Yardımcı olan öğretim üyeleri	Erişilen öğrenci sayısı
Arkeoloji	Prof. Dr. Çiler Çilingiroğlu	65
Coğrafya	Doç. Dr. Mehmet Doğan	18
Tarih	Prof. Dr. Mehmet Ali Kaya	17
Sanat Tarihi	Doç. Dr. Şakir Çakmak, Öğr. Gör. Dr. Barış Eroğlu, Doç. Dr. Dilek Y. Maktal Canko	12
Türk Dili ve Edebiyatı	Prof. Dr. Selami Fedakar, Arş. Gör. Dr. Güllü Araç	6
Felsefe	Doç. Dr. Mehmet Kuyurtar	10
Sosyoloji	Doç. Dr. Lülüfer Körükmez	22
Psikoloji	Doç. Dr. İbrahim Mert Teközel	23
Mütercim Tercümanlık İngilizce	Doç. Dr. A. Selin Erkul Yağcı	44
Alman Dili ve Edebiyatı	Arş. Gör. Furkan Aka	9
Amerikan Kültürü ve Edebiyatı	-	3
İngiliz Dili ve Edebiyatı	Arş. Gör. Dr. Ramazan Saral	19
Almanca Mütercim Tercümanlık	Arş. Gör. Furkan Aka	21
Yabancı Diller Yüksekokulu (Hazırlık)	Öğr. Gör. Dr. Hatice Bakanlar Mutlu, Öğr. Gör. Timuçin Hür	18 (farklı bölümler)

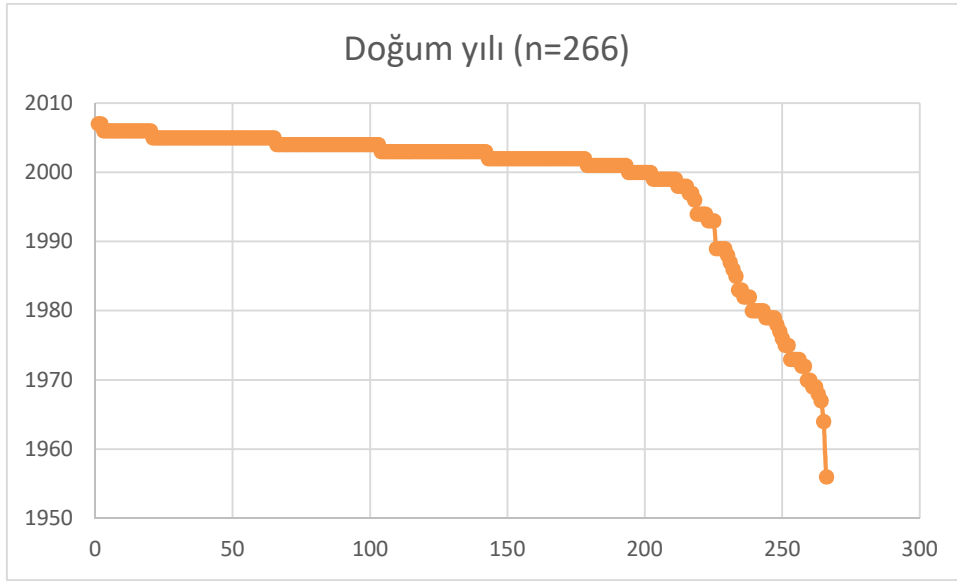
Ankete Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden toplam **266** öğrenci katılmıştır. Bu da Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin %5'ine denk gelmektedir. Katılımcıların %65'ini (172 kişi) kadınlar, %33'ünü (88 kişi) erkekler oluştururken, %2'si (5 kişi) "Diğer/Belirtmek istemiyorum" seçeneğini işaretlemiştir.

En büyük katılım %35 ile 2. sınıf öğrencilerinden (93 kişi) gelmiştir. Bunu sırasıyla %22 ile 3. sınıf (59 kişi), %21 ile 4. sınıf (55 kişi), %16 ile 1. sınıf (42 kişi) ve %6 ile Hazırlık sınıfı (17 kişi) takip etmiştir.

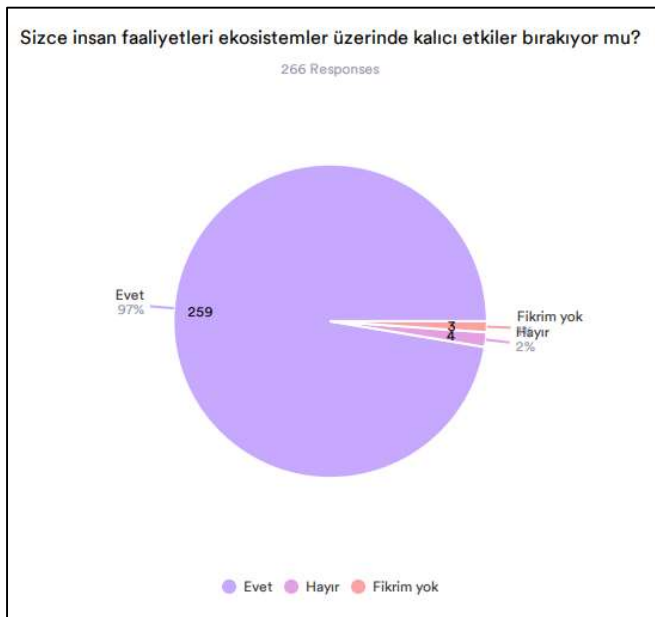

Doğum yılı verilerine göre en yoğun katılım 2005 (45 yanıt), 2003 (39 yanıt) ve 2004 (38 yanıt) doğumlu öğrencilerden gelmiştir. 1980 yılı öncesi doğan 23 öğrenci ankete katılmıştır. En yaşlı öğrenci 1956, en geç öğrenci 2007 yılı doğumludur.

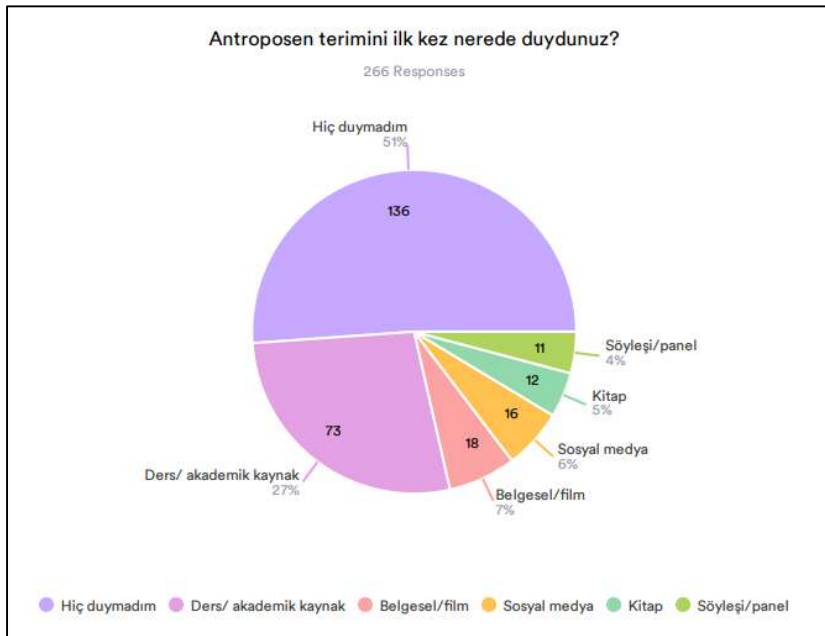

3. Sonuçların Değerlendirilmesi

Anket sonuçları, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi lisans öğrencilerinin ekolojik farkındalık profiline dair katmanlı bir tablo ortaya koymaktadır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%97) insan faaliyetlerinin ekosistemler üzerinde kalıcı etkiler bıraktığına inanmakta ve ekolojik tahribatın nedenleri olarak "Kapitalist sistem ve aşırı tüketim alışkanlıkları" (%17) ile "Sanayi faaliyetleri ve atıkları" (%16) gibi yapısal sorunları işaret etmektedir. Ancak bu yüksek genel farkındalık, spesifik akademik bilgiyle desteklenmemektedir.

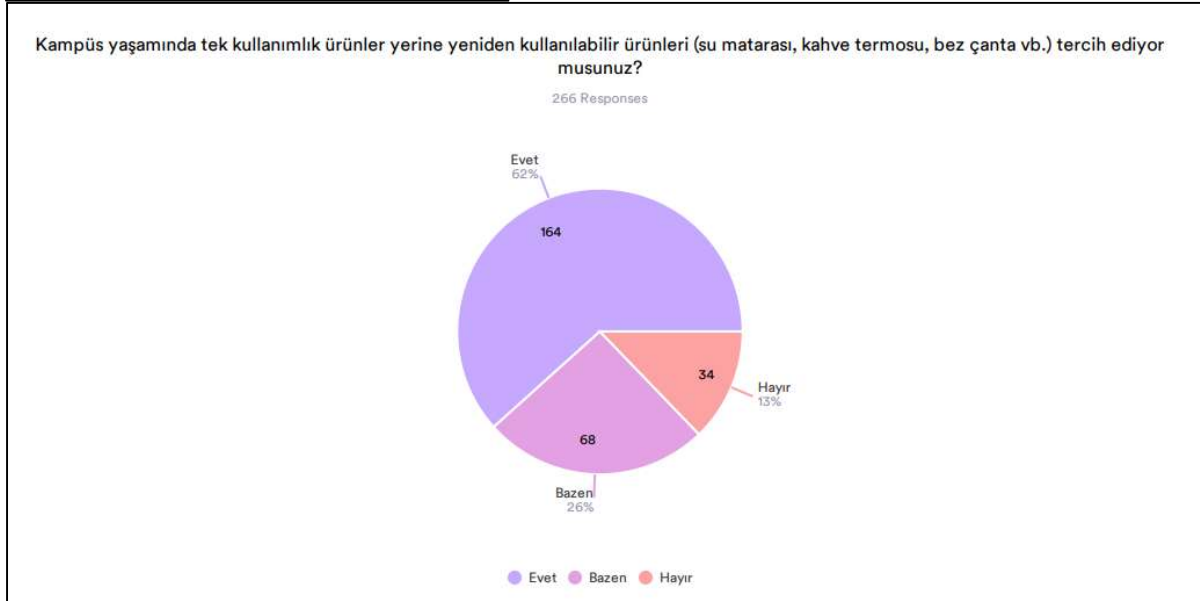
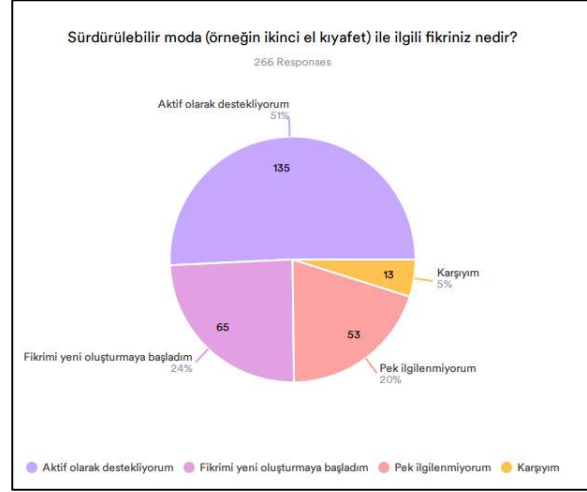
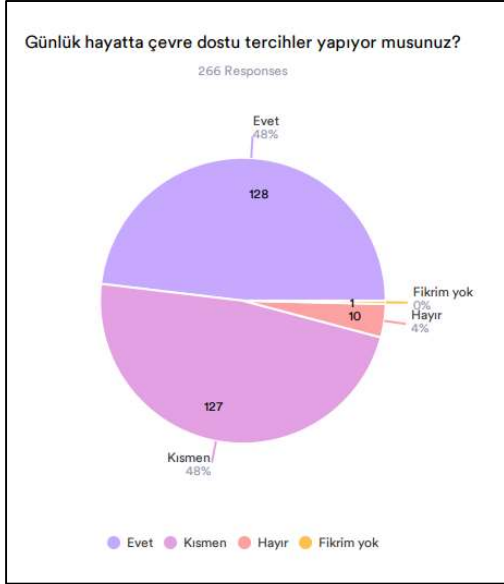
Katılımcıların yarısından fazlası (%51) güncel tartışmaların merkezindeki "Antroposen" terimini, %72'si ise "iklim adaleti" kavramını daha önce hiç duymadığını belirtmiştir. Bu durum, öğrencilerin çevresel sorunların ciddiyetini sezgisel olarak kavradıklarını, ancak bu sorunları derinlemesine analiz etmelerini sağlayacak akademik çerçevelerden ve terminolojiden yoksun olduklarını göstermektedir. Diğer yandan, Antroposen kavramını duymuş olan öğrencilerin büyük bir kısmı bunu ders ortamında veya akademik bir kaynaktan öğrendiğini ifade etmektedir. Sosyal medya veya akademi dışı kaynaklar bu anlamda daha geri planda kalmaktadır. Bu bize üniversitenin iklim ve ekoloji meselelerindeki baskın rolünü ve aldığı sorumluluğu göstermektedir.

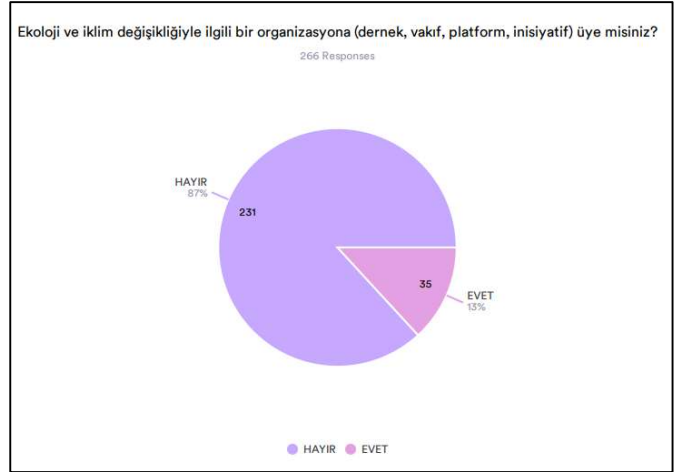
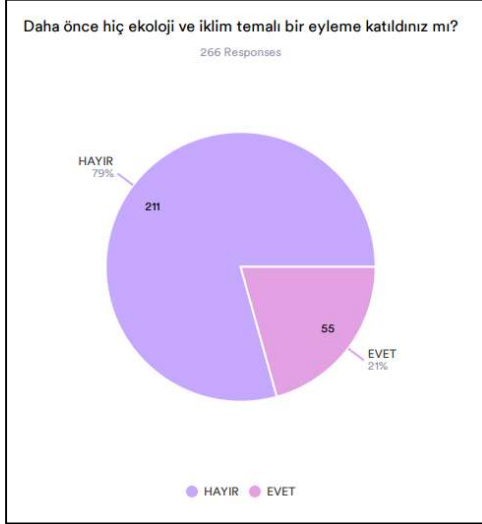
Diğer yandan Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin ANTROG'dan haberleri olup olmadığı da anketin sorularından biridir. Arkeoloji Bölümünde 2021 yılında Prof. Dr. Çiler Çilingiroğlu tarafından kurulmuş olan ANTROG, Antroposen araştırmaları ve bilgi farkındalığı yaratan transdisipliner bir platform olarak çalışmalarını yürütmektedir⁴. Öğrencilerin sadece %16'sı ANTROG'dan haberdar olduğunu belirtmiştir. Fakülte bünyesinde düzenlediğimiz etkinliklerle öğrencilerin neredeyse beşte birine erişim sağlamış olduğunu görüyoruz.

⁴ Daha fazla bilgi için: www.antrog.net

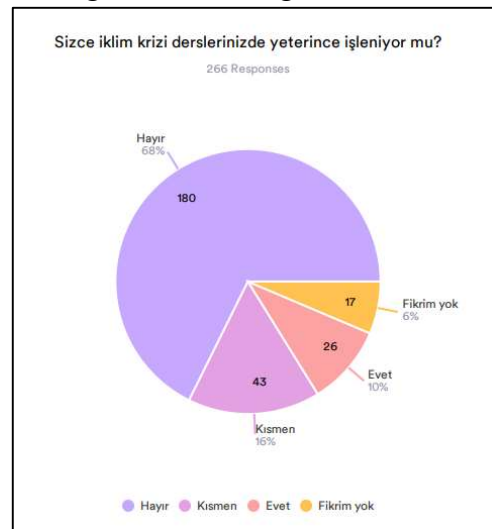
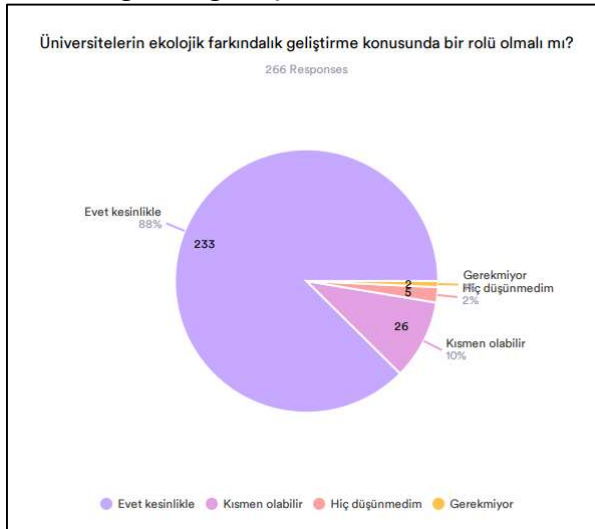
Benzer bir ikilik, bireysel davranışlar ve kolektif katılım arasında da gözlemlenmektedir. Öğrenciler, kişisel yaşamlarında çevreye duyarlı davranışlar sergileme eğilimindedir. Örneğin, kampüste yeniden kullanılabilir ürünleri tercih etme oranı %62, sürdürülebilir modayı aktif olarak destekleme oranı ise %51'dir.

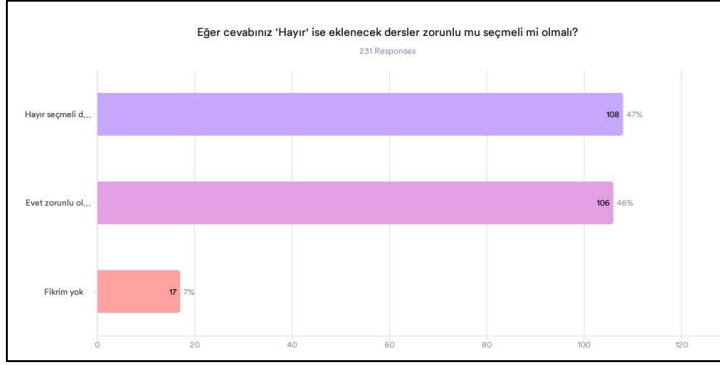

Ne var ki bu yüksek bireysel duyarlılık, ortak eylemlere yansımamaktadır. Öğrencilerin %79'u daha önce hiçbir iklim temalı eyleme katılmadığını, %87'si ise bir çevre kuruluşuna üye olmadığını ifade etmiştir. Katılmama nedenleri arasında "hiç düşünmedim" (%53), "hiç haberim olmadı" (%19) ve aktivizmi "politik bulma" (%12) gibi faktörler öne çıkmaktadır. Bu katılım paradoksu, öğrencilerin ilgisizliğinden çok, onları kolektif eyleme yönlendirecek erişilebilir, güvenli ve etkili kanalların eksikliğine işaret etmektedir.

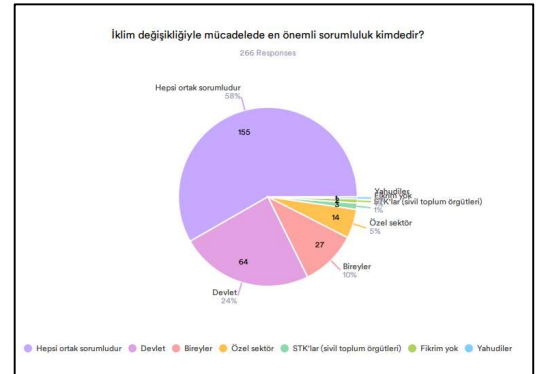
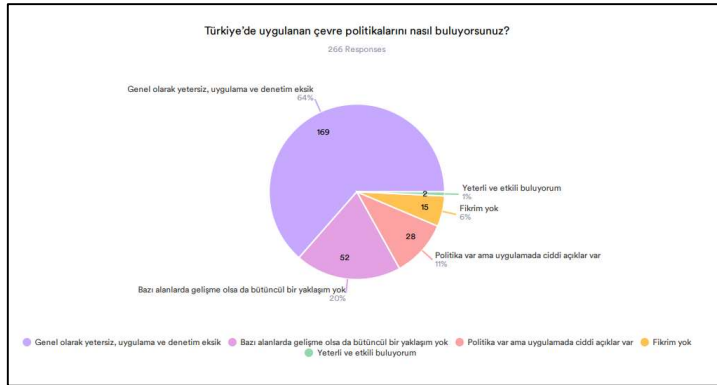
Son olarak, öğrencilerin kurumlara yönelik beklentileri ile mevcut durum algıları arasında ciddi bir makas bulunmaktadır. Katılımcıların %88'i üniversitelerin ekolojik farkındalık konusunda kesinlikle bir rolü olması gerektiğine inanırken, %68'i mevcut müfredatın iklim krizini işlemede yetersiz kaldığını düşünmektedir. Öğrencilerin %46'sı (n=106) bu derslerin zorunlu olması gerektiği düşüncesinde. Bizce bu dikkate alınması gereken bir bulgudur.

Öğrenciler iklim değişikliği ve Antroposen'in sorumlularını doğru tespit etmişlerdir. Çoklu aktörlerin yer aldığı ve karmaşık ekonomik ve politik ilişkilenmeleri içinde barındıran bir sorunun elbette tek bir sorumlusu yoktur.

Benzer şekilde, Türkiye'deki çevre politikalarını %64 oranında "yetersiz", geri dönüşüm uygulamalarını ise %82 oranında "etkisiz" olarak değerlendirmektedirler. Bu bulgular, öğrencilerin hem yükseköğretim kurumlarından hem de devletten güçlü bir beklenti içinde olduklarını, ancak mevcut performansı oldukça eleştirel bir gözle değerlendirdiklerini göstermektedir.

Tüm bu veriler bir araya getirildiğinde, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin, genel farkındalığı yüksek ancak kavramsal bilgisi ve kolektif eylem tecrübesi sınırlı bir profili temsil ettiği sonucuna varılabilir. Çevresel bilincin etkili eyleme dönüşebilmesi için sadece genel bilgi aktarımının ötesinde, kavramsal derinleşmeyi sağlayan, pratik katılım fırsatları sunan ve destekleyici bir kurumsal ortam yaratan bütüncül stratejilere acil ihtiyaç duyulmaktadır.

4. Öneriler

Elde edilen bulgular doğrultusunda, üniversite ve ilgili paydaşlar için aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- ✓ "Antroposen", "iklim krizi", "biyoçeşitlilik kaybı" ve "iklim adaleti" gibi temel kavramlar **her bölüm müfredatına entegre edilmelidir**. Gerekirse öğretim üyelerinin iklim farkındalığı geliştirilmeli, derslerde kullanabilecekleri eğitim materyalleri oluşturulmalıdır.
- ✓ Öğrencilerin yeni derslerin zorunlu mu (%46) yoksa seçmeli mi (%47) olması gerektiği konusundaki bölünmüş görüşleri tespit edildi. Bizce **zorunlu bir giriş modülünün ardından, ilgi alanlarına göre derinleşen seçmeli dersler** tercih edilebilir.
- ✓ Bilginin her zaman davranışa dönüşmediği gerçeği ve öğrencilerin politikaları yetersiz bulması dikkate alınarak, **iklim müfredatı; eleştirel düşünme, problem çözme ve politika analizi gibi uygulamalı becerilere odaklanmalıdır**.
- ✓ Öğrencilerin %82'sinin geri dönüşümü etkisiz bulması ve plastik kirliliğinin yoğunlaşması, **kampüsteki atık yönetimi altyapısının iyileştirilmesi ve doğru ayırma teknikleri hakkında hedefli eğitim kampanyaları düzenlenmesi** gerektiğini göstermektedir.
- ✓ Yeniden kullanılabilir ürünleri tercih etme konusundaki yüksek eğilimden (%62) faydalanarak, **kampüs içinde tek kullanımlık plastiklerden vazgeçilmesi; yeniden kullanım, geri dönüşüm, ileri dönüşüm uygulamalarının özendirilmesi** uygun olacaktır.
- ✓ Öğrenci kulüplerine ya da STK'lara düşük katılımın ardındaki "hiç haberim olmadı" (%19) ve "hiç düşünmedim" (%53) gibi nedenler, **üniversitenin Antroposen, iklim, biyoçeşitlilikle ilgili öğrenci ve araştırma gruplarının tanıtımını proaktif olarak artırması** gerektiğini göstermektedir. Eylemlere ilgi duyan ancak katılmayan %58'lik kesim için teşvik edici modeller geliştirilebilir.
- ✓ Öğrencilerin kolektif eylemlere düşük katılımının altında yatan nedenleri derinlemesine anlamak için **odak grupları veya mülakatlar** yapılmalıdır.
- ✓ **Bu anketin Ege Üniversitesi'nin diğer fakültelerinde veya başka üniversitelerde tekrarlanması**, daha genellenebilir sonuçlar üretecektir. Ayrıca öğrencilerin farkındalık ve davranışlarının üniversite yılları boyunca nasıl değiştiğini izleyen **boylamsal araştırmalar** planlanmalıdır.